

Studierea și formarea competențelor antreprenoriale la psihologii în devenire **Studying and entrepreneurial skills training to budding psychologists**

Jelescu Petru, doctor habilitat, profesor universitar, UPS „Ion Creangă”

Elpujan Olga, doctorandă, anul II, UPS „Ion Creangă”

Summary

Entrepreneurial skills in general is a less valued area, especially while speaking about these skills at students psychologists in particular, although recent Council of Europe recommendations concerning the spirit of initiative and entrepreneurship emphasizes their importance for integration and professional achievement. Initial training of psychologists in correspondance with the reality of the European area is now a focus area. In this study we identified how the question of entrepreneurial skills training to students psychologists is treated in literature, and what are their benefits for students psychologists.

Keywords: competence, enterprise competencies, development, enterprise competencies of prospective psychologists, research entrepreneurial skills, training of psychologists.

Rezumat

Competențele antreprenoriale în general și ale studenților psihologi în particular este un domeniu puțin valorificat, deși recomandările recente ale Consiliului Europei în ceea ce privește spiritul de inițiativă și antreprenariat accentuează importanța acestora pentru integrarea și realizarea profesională. Formarea inițială a psihologilor în corespundere cu realitatea spațiului european reprezintă actualmente un cadru de maxim interes. În acest studiu am identificat nivelul la care este tratată în literatura de specialitate problema formării competențelor antreprenoriale la studenții psihologi și avantajele acestor competențe pentru psihologii în devenire.

Cuvinte-cheie: competențe, antreprenariat, competențe antreprenoriale, dezvoltare, competențele antreprenoriale ale psihologilor în devenire, cercetarea competențelor antreprenoriale, formarea competențelor antreprenoriale la studenții psihologi.

În “Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 18 decembrie 2006 privind competențele - cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții” se enumeră și competențele antreprenoriale [12]. Parlamentul European și Consiliului Uniunii Europene recomandă ca statele membre “să dezvolte furnizarea de competențe-cheie pentru toți” [ibidem]. În acest context, dat fiind faptul că Republica Moldova a semnat Acordul de asociere la UE, considerăm oportună și necesară studiarea și formarea competențelor antreprenoriale la studenții psihologi.

Competențele antreprenoriale pot juca un rol important, având un impact semnificativ asupra progresului social și economic prin generarea de noi locuri de muncă și responsabilizarea socială. Spre exemplu, la moment în România există o serie de factori favorizanți în cariera antreprenorială:

- existența unui mediu economico-social flexibil, favorizant dezvoltării unei afaceri (legislație, libera concurență ș.a.);
- existența unei culturi proactive antreprenoriatului, în sensul acordării unui grad ridicat de credibilitate persoanelor care își deschid/ desfășoară propria afacere;
- existența educației antreprenoriale în școli și universități și a unui sistem de formare continuă a indivizilor în vederea asimilării cunoștințelor și aptitudinilor specifice antreprenoriatului [apud 8, p. 3].

După cum menționează academicianul Valeriu Canțer, președintele CNAA al RM, o provocare pentru învățământul superior din țară este conexiunea cu piața muncii și dezechilibrele în pregătirea cadrelor [4, p. 5]. Legătura slabă a pregătirii specialiștilor cu piața muncii este certificată de raportul ERAWATCH, conform căruia Republica Moldova după indicatorul parteneriat instituții superioare – industrie (economie) din datele GCR pe anii 2013-2014 se plasează pe poziția 129 [ibidem].

În Barometrul educației și culturii antreprenoriale în rândul studenților (România, 2014) identificăm faptul că studenții români (an terminal, specialități cu profil economic) ar prefera într-o măsură mai mare să fie antreprenori și nu angajați la finalizarea studiilor (57%), iar majoritatea și-ar dori să înceapă propria afacere în următorii 2 ani (52%) [1, p. 3]. Aceste răspunsuri stimulează necesitatea și valoarea încurajării antreprenoriatului în viitoarea carieră profesională.

În conformitate cu cele menționate anterior, antreprenoriatul este o competență - cheie în Cadrul European dar și o acțiune concretă propusă de Comisia Europeană în scopul reconceptualizării educației. Școala modernă trebuie să promoveze și să faciliteze educația antreprenorială la toate treptele, având ca obiective consolidarea spiritului și competențelor antreprenoriale. Educația antreprenorială, în cadrul formării profesionale, favorizează apropierea viitorilor specialiști de piața muncii, inițiază studenții în lansarea afacerilor și practica antreprenorială, sporește șansele studenților de a-și începe afaceri proprii, modifică mentalitatea tinerilor de la „a fi angajat” la „a fi angajator”.

Cu toate că termenul de competențe este interpretat diferit, toate definițiile se referă la corelarea competențelor cu eficiența profesională, cu exigențele profesionale. Drept rezultat al analizei numeroaselor surse de specialitate, se conturează, în viziunea noastră, următoarea definiție a competențelor: capacitatea persoanei de a combina/recombina și utiliza cunoștințe, deprinderi, aptitudini și atitudini specifice, demonstrând anumite valori personale și profesionale pentru a realiza activități de muncă la nivel calitativ concretizat într-un standard.

Actualmente, în literatura psihologică putem identifica mai multe definiții ale antreprenoriatului, care ne permit descifrarea esenței conceptului. În accepțiunea lui Wennekers și Thurik (1999),

antreprenoriatul este capacitatea și voința manifestată a indivizilor, pe cont propriu și în echipe, din interiorul și din afara organizațiilor existente, de a percepe și de a crea noi oportunități economice (produse noi, noi metode de producție, noi scheme de organizare și noi combinații produs-piață) și de a introduce ideile lor pe piață, în ciuda incertitudinii și a altor obstacole, prin luarea deciziilor cu privire la amplasarea, forma și utilizarea resurselor și instituțiilor [apud 15, p. 4]. Antreprenoriatul este definit de către Comisia Europeană ca fiind

„Capacitatea de a transforma ideile în acțiune. Acest simț presupune creativitate, inovație și asumarea unor riscuri, precum și capacitatea de a planifica și gestiona proiectele în vederea atingerii obiectivelor. Persoana este conștientă de contextul propriei sale activități și este capabilă să valorifice oportunitățile apărute. Acesta este fundamentul pentru achiziția unor abilități și cunoștințe mai specializate, de care au nevoie cei care instituie sau contribuie la o activitate socială sau comercială. Acest lucru ar trebui să includă conștientizarea valorilor etice și promovarea bunei guvernări” [5].

Stimularea antreprenoriatului în rândul tinerilor aduce multiple beneficii, atât economice cât și sociale: reducerea șomajului, promovarea incluziunii sociale, reducerea riscului de delincvență juvenilă, stimularea inovării și creativității, creșterea încrederii în sine etc. În viziunea specialiștilor, antreprenorii pot aparține oricărui grup profesional. Ar fi incorect să afirmăm că există meserii „predestinate” pentru a pregăti întreprinzători. Antreprenorii cu vocație pot avea orice meserie, dar au nevoie, în mod obligatoriu, de competențe antreprenoriale. Potrivit lui Joseph Shumpeter „toată lumea este un antreprenor, când, de fapt, el realizează noi combinații” [apud 15, p. 10]. În esență, aceste „noi combinații” constituie modalități mai reușite de a răspunde cererii existente sau de a crea noi produse, servicii etc.

Competențele antreprenoriale transversale pot fi definite ca „un sistem de cunoștințe de afaceri, aptitudini și atitudini esențiale, printre care se regăsește creativitatea, spiritul de inițiativă, tenacitatea, spiritul de echipă, capacitatea de înțelegere și asumare a riscului, simțul responsabilității, care ajută indivizii să transforme ideile în acțiuni și care mărește în mod radical capacitatea de inserție profesională” [6, p. 6].

Ca tendință, formarea competențelor antreprenoriale trebuie să fie reorientată de la „învăț despre” la „învăț pentru”. Structura și componentele competențelor antreprenoriale descrise de Comisia Europeană cât și legăturile dintre ele, după noi, ar putea fi reprezentate grafic în felul următor (Figura 1). În viziunea noastră, toate componentele competențelor antreprenoriale se condiționează reciproc, formează un tot unic și constituie un sistem dinamic/funcțional concentric de/pe spirală, adică în dezvoltare și perfectare continuă.

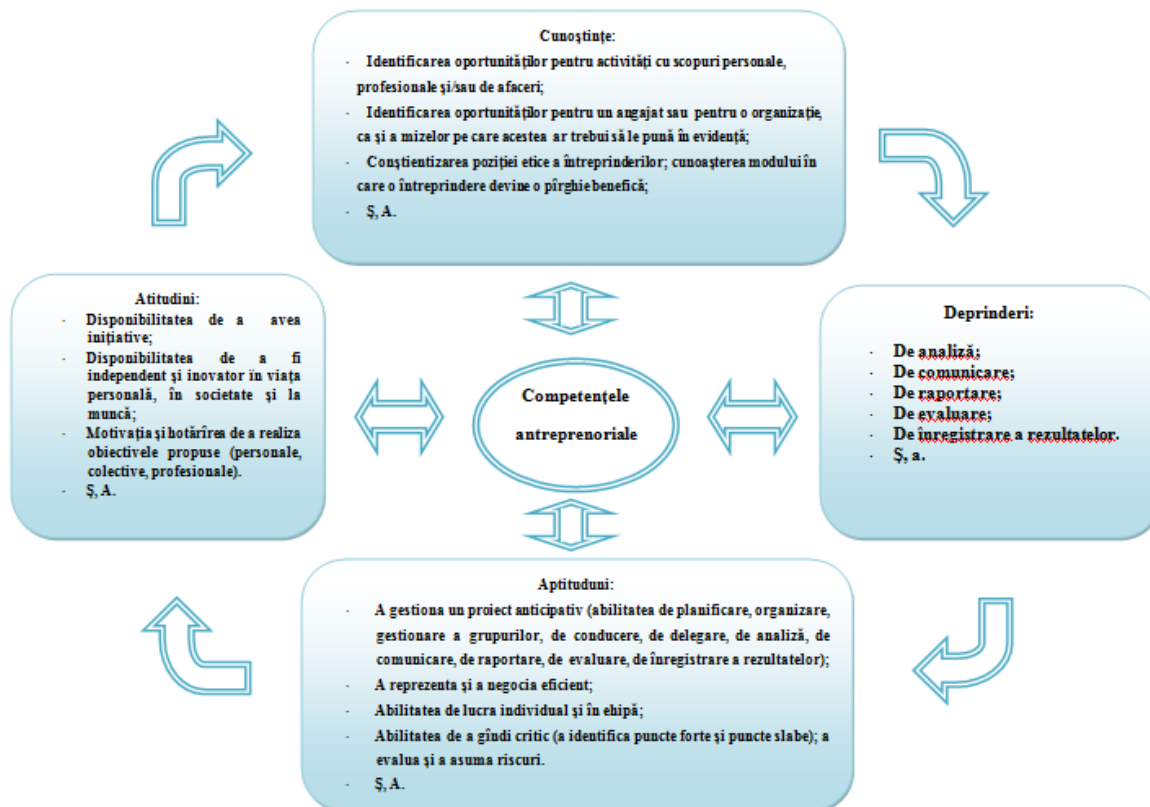

Figura 1. Structura sistemică funcțională a componentelor competențelor antreprenoriale și interconexiunea lor.

Printre primii cercetători care au analizat *antreprenoriatul* din punct de vedere *psihologic* a fost D. McClelland (1961) [apud 15, p. 21]. În investigațiile sale cercetătorul accentuează importanța aspectului motivațional al antreprenorului. El a descris 10 competențe antreprenoriale personale pentru identificarea și consolidarea potențialului antreprenorial: căutarea oportunităților și inițiativa; asumarea riscului; cerere pentru eficiență și calitate; perseverență; angajamentul față de contractul semnat; căutarea informațiilor; stabilirea scopului/obiectivelor; planificare și monitorizare sistematică; persuasiune și networking; independență și încredere în sine.

Formarea competențelor antreprenoriale la adolescenți a fost studiată de Nicoleta Grozavu [9]. T. A. Волошина în cercetările sale s-a axat pe formarea competențelor antreprenoriale la viitorii pedagogi [20]. Despre formarea competențelor antreprenoriale la viitorii manageri a relatat M. A. Пономарева [22]. Liliana-Camelia Săndulescu a elucidat în cercetarea sa necesitatea și actualitatea dezvoltării culturii antreprenoriale în spațiul universitar, în care menționează că „universitățile din Moldova au o experiență modestă în ceea ce privește activitatea antreprenorială și promovarea rezultatelor științifice în producție” [14, p. 292].

Pentru cercetarea noastră prezintă interes competențele antreprenoriale ale studenților psihologi. E de menționat faptul că problemele referitor la calitatea formării inițiale a psihologilor au fost scoase în evidență de către И. В. Вачков [19], М. Д. Рабесон [24], Н. С. Пряжников [23] ș.a. Corina Bogdan a

dedicat cercetarea sa problematicii exercitării *profesiei* de psiholog, atât la nivel european cât și în România: standardele privind domeniul psihologiei, formarea psihologului, competențele și profilurile de competențe ale psihologului (competențe primare și facilitante) [2, p. 5]. În același timp, dânsa menționează că în România există un șir de probleme în ceea ce privește formarea și dezvoltarea profesională a psihologilor.

Problema pregătirii specialiștilor psihologi pentru activitatea în sfera *business-ului* a fost tratată de către H. B. Антонова și H. Л. Иванова [17]. И. П. Краснощеченко în cercetările sale a evidențiat importanța racordării pregătirii profesionale a psihologilor la exigențele pieții muncii prin stagiile practice, parteneriatele cu angajatorii și cu psihologii ce au experiență profesională bogată [21]. Astfel, cercetătorul prezintă posturile posibile de angajare a absolvenților psihologi reieșind din solicitările angajatorilor, oferta pieții muncii (regiunea Kaluga, Rusia): managementul resurselor umane în organizații și întreprinderi; asistență psihologică în instituțiile din domeniul sănătății și al asistenței sociale; organizații comerciale, centre turistice, firme particulare, agenții de reclamă, companii ce oferă servicii în marketing; centre de acordare a asistenței psihologice, centre de reabilitare pentru anumite categorii de beneficiari; serviciul psihologic în administrația centrală (guvern, ministere) și administrația locală (primării, consilii); școli, licee, instituții profesional-tehnice, instituții superioare; instituții complementare: școli sportive, de creație, etc.; agenții de securitate și organizații (serviciul situații excepționale, direcția afacerilor interne, forțele armate, etc.). Observăm, deci, că oferta de angajare a psihologului absolvent este diversă. El are posibilitate de a se angaja în sfera care corespunde cu preferințele profesionale.

Care este realitatea în țară noastră? Absolventul psiholog are o ofertă de angajare de proporții mici: serviciul de asistență psihopedagogică, asistență psihologică în instituțiile de învățământ (cea mai mare parte din ei) și din domeniul sănătății, pot presta servicii psihologice în organizații non-guvernamentale, un număr mai mic dintre ei se pot încadra în activitatea didactică din învățământul preuniversitar și universitar ori în activități de cercetare.

Despre oferirea serviciilor psihologice în sfera business-ului autohton se vorbește foarte puțin. Un număr modest de psihologi începători se decid pentru a-și deschide propria afacere. Cu toate acestea, psihologul contemporan trebuie să posede multiple competențe, atât profesionale, cât și transversale, în special o înaltă capacitate de adaptare la nou, la riscuri, la schimbări. Psihologul contemporan trebuie să fie apt nu numai de a oferi asistență psihologică de calitate (informare, diagnostic, consiliere, corijare, profilaxie), dar și de a inventa, de a elabora servicii noi, racordate la exigențele pieții (de ex: asistență psihologică în sfera business-ului); să desfășoare un management profesional de calitate, să inițieze și realizeze proiecte personale de asistență psihologică, să dispună de capacitatea de a lucra în echipă și de

a organiza munca în echipă etc. În Figura 2 prezentăm avantajele profesionale și personale ale competențelor antreprenoriale la studenții psihologi.

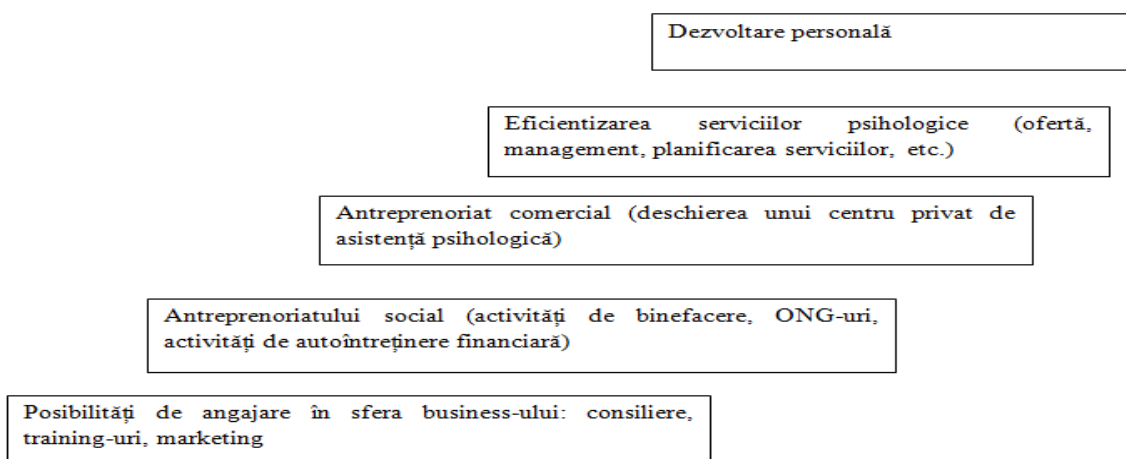

Figura 2. Oportunități de formare a competențelor antreprenoriale la studenții psihologi.

Necesitatea/obligativitatea formării *competențelor antreprenoriale* la viitorii psihologi este specificată în actele normative europene. Astfel, în 2005, Federația Europeană a Asociației Psihologilor (*European Federation of Psychologists Associations*) a adoptat sistemul EuroPsy (Certificatul European în Psihologie) – o certificare transfrontalieră a calificărilor necesare psihologilor europeni. În acest document sunt concretizate exigențele privind educația psihologilor în mediul academic, angajamentul etic și competențele profesionale care se așteaptă de la psihologi. Cadrul general EuroPsy descrie următorul model de competențe, pe care ar trebui să le aibă psihologii specializați în *psihologia muncii și organizațională*, necesare pentru prestarea serviciilor sale într-un mod eficient:

1. *Competențe primare* (profesionale) relaționate direct cu contextul profesiei de psiholog.

- specificarea scopurilor;
- evaluarea psihologică/evaluare;
- dezvoltare/design;
- intervenție/implementare;
- evaluarea sistemelor;
- informare/comunicare.

2. *Competențe secundare* (de activare), care permit specialistului psiholog să ofere serviciile sale în mod eficient.

Documentul descrie 8 competențe secundare, relaționate cu activitatea profesională în general, pe care psihologii specializați în psihologia muncii și organizațională ar trebui să le dobândească în plus față de competențele primare. Printre competențele secundare regăsim unele competențe asociate antreprenoriatului [14, p. 6]:

Competențele secundare	Descriere
Strategie profesională	Alege o strategie adecvată pentru a gestiona problemele existente, pe baza analizei propriii situații profesionale și a propriilor competențe de bază.
Dezvoltare profesională continuă	Actualizează și dezvoltă propriile competențe primare și secundare, propriile cunoștințe și deprinderi, în concordanță cu schimbările din domeniu, cu standardele și cerințele profesiei psihologice, cu reglementările naționale și europene.
Relații profesionale	Stabilește și menține relații cu alți profesioniști, precum și cu organizații profesioniste relevante.
Cercetare și dezvoltare	Dezvoltă noi produse și servicii care au potențialul de a împlini nevoile clienților prezenți sau viitori și de a genera noi afaceri.
Marketing și vânzări	Aduce produse și servicii noi în atenția actualilor sau potențialilor clienți.
Managementul clienților	Stabilește și menține relații cu clienții săi.
Managementul afacerilor	Concepe și administrează afacerea proprie, prin intermediul căreia sânt oferite clienților serviciile sale fie sub forma unei mici afaceri de sine stătătoare sau ca parte a unei organizații private sau publice mai mari. Managementul afacerii include aspecte financiare, de personal, operaționale, de leadership față de posibili angajați.
Asigurarea calității	Stabilește și menține un sistem de asigurare a calității serviciilor sale.

Competențele primare sânt tipice numai profesiei de psiholog, iar competențele secundare sânt comune și altor profesii.

În România au fost aprobate deja *Standardele de calitate în serviciile psihologice* (iulie, 2015), în care sunt concretizate competențele profesionale specifice psihologilor, după cum urmează: competențe profesionale generale și competențe profesionale de specialitate (art. 5) [10, p. 6]. Astfel, competențele profesionale generale sânt descrise în modul următor „Competențele profesionale generale conțin capacitățile de rezolvare a problemelor și luarea deciziilor, recunoașterea și respectul diversității și multiculturalității, autonomia învățării, inițiativă și spirit antreprenorial, deschiderea către învățarea pe tot parcursul vieții, respectarea și dezvoltarea valorilor și eticii profesionale, potrivit standardelor de formare profesională” (art. 3, p. 3) [ibidem].

Spre regret, la noi în țară nu au fost elaborate și aprobate *Standardele profesionale ale psihologilor* și nici *Standardele de competență ale psihologilor* [3, p. 112], ceea ce duce la dificultăți, neclarități în formarea specialistului psiholog, care pretindem că ar trebui să corespundă cerințelor pieții muncii atât din țară cât și din Europa, deoarece „profilul educațional al absolvenților influențează șansele acestora de a deveni antreprenori, în special metodele de predare utilizate, numărul de ani de educație și competențele dobândite ” [16, p. 43]. Din această perspectivă, formarea inițială a psihologilor în corespundere cu realitatea spațiului european este un domeniu de maxim interes.

Pentru cercetarea noastră, după cum spuneam mai de vreme, prezintă interes competențele antreprenoriale ale studenților psihologi. Spre regret, aceste competențe reprezintă un domeniu mai puțin valorificat, deși recomandările recente ale Consiliului Europei în ceea ce privește spiritul de inițiativă și antreprenoriat accentuează importanța acestora pentru integrarea și realizarea profesională.

În literatura psihologică de la noi putem identifica unele cercetări cu privire la: competențele *profesionale*, necesare în acordarea asistenței psihologice (Lucia Savca, 2009):

- competențe *teoretico-metodologice* – cunoștințe globale despre om ca ființă bio-psiho-socială; cunoștințe despre abordările metodologice de bază ale ființei umane și principiile cercetării psihicului uman; cunoștințe despre legăturile psihologice a educației, învățării, dezvoltării personalității în ontogeneză, influența mediului asupra socializării și individualizării personalității; scopurile, obiectivele, conținutul și principiile activității profesionale ale psihologului;

- competențe *metodice* – tehnologiile contemporane a activității socio-psihologice cu grupuri de diferită vârstă în diverse situații; bazele practice ale proiectării, modelării activității profesionale;

- competențe *aplicative* – procedee, metode de psihodiagnosticare, dezvoltare și corecție, psihoterapie, consilierea psihologică a subiecților și a grupului mic în procesul pedagogic [13].

Elena Bîceva a studiat, teoretic și experimental, formarea gândirii psihologice la studenții psihologi, determinând componentele structurii gândirii acestora, elaborând și validând un program de formare și dezvoltare a ei, realizarea căruia a condus la dezvoltarea componentelor teoretice și practice ale gândirii lor în vederea formării profesionale a psihologilor în devenire [18].

Până în prezent, însă, nu au fost studiate competențele *antreprenoriale* ale studenților psihologi. În acest sens, apar multiple întrebări care trebuie soluționate: *Ce sunt competențele antreprenoriale ale psihologului? Care este structura pe care o au sau trebuie să o aibă? Care sunt factorii ce le determină? Cum pot fi ele formate? Care ar fi mecanismul de formare a acestor competențe?* Etc. În aceasta, după noi, și constă *problema de cercetare științifică* a competențele *antreprenoriale* ale studenților psihologi.

Contradicția dintre importanța dezvoltării competențelor antreprenoriale la studenții psihologi și insuficienta tratare a oportunităților de formare a acestora din perspectiva situațiilor de învățare universitară ne-a motivat să cercetăm *premisele teoretice, metodologice și praxiologice ale formării și*

dezvoltării competențelor antreprenoriale la studenții psihologi, acestea fiind obiectivele de bază ale studiului nostru științific.

Cercetarea pe care intenționăm să o realizăm ar îmbunătăți, sperăm, calitatea pregătirii profesionale a studenților psihologi prin formarea și dezvoltarea la ei a competențelor antreprenoriale, ceea ce ulterior ar duce la prestarea asistenței psihologice de calitate, la diversificarea ofertei serviciilor psihologice, la integrarea cu succes a psihologilor absolvenți pe piața muncii, iar antreprenoriatul ar deveni o carieră alternativă pentru absolvenții facultăților de psihologie.

Bibliografie

1. Barometrul educației și culturii antreprenoriale în rândul studenților, România 2014. On-line: http://www.eyromania.ro/sites/default/files/attachments/barometrul_educatiei_si_culturii_antreprenoriale_2014.pdf (vizitat 02.02.2016)
2. Bogdan, Corina. Studiul calităților necesare psihologului și dezvoltarea lor. Teză de doctorat, 2010. On-line: <http://www.unibuc.ro/studies/Doctorate2011August> (ultima vizită 04.02.2016)
3. Bolboceanu, Aglaida, Bucun, Nicolaie, Paladi, Oxana. Asistența psihologică în educație: practici naționale și internaționale. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, Tipografia Print-Caro, 2014, p. 118.
4. Canțer, Valeriu. Știința și educația sustenabilă pentru societatea cunoașterii de viitor. On – line: www.cnaa.md
5. Competențe-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=URISERV%3Ac11090>
6. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul economic și social european și Comitetul regiunilor. Planul de acțiune Antreprenoriati 2020. Relansarea spiritului de întreprindere în Europa: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0795:FIN:ro:PDF>
7. Conferința republicană a psihologilor practicieni din Moldova. În: Psihologie. 2009, nr. 2. p. 93-95.
8. Drăgan, Mihaela. Studiu privind importanța competențelor antreprenoriale pe piața muncii. On-line: <https://econ.ubbcluj.ro/> (vizitat 04.02.2016)
9. Grozavu, Nicoleta. Dezvoltarea competențelor antreprenoriale la adolescenți. Teză de doctor, București. 2014. On – line <http://www.unibuc.ro/studies/>
10. Hotărârea nr. 5/2015 privind aprobarea Standardelor de calitate în serviciile psihologice parte generală, Cartea I. În: Monitorul oficial al României, 2015, nr. 514 bis, p. 3-54.
11. Mîndruț, Octavian, Catană, Luminița. *Proiectarea curriculum-ului centrat pe competențe*. Suport de curs. www.tr-ecariera.ro/descarca.php?id=16 (vizitat 01.02.16)

12. Recomandare a Parlamentului European si a Consiliului Europei privind competentele-cheie. <http://ecalificat.ro/uploads/files/productsitems/0/>
13. Savca, Lucia. Competențele necesare în acordarea asistenței psihologice. În: *Psihologie*. 2009, nr. 1, p. 3-9.
14. Săndulescu, Liliana-Camelia. Dezvoltarea culturii antreprenoriale în spațiul universitar. Materialele conferinței științifice internaționale 28-29 septembrie, 2010. Vol. I.: Probleme actuale ale științelor filologice, psihologice, pedagogice și social-politice. Chișinău. 2010, p 287-294.
15. Șoim, Horațiu. Antreprenoriatul: concepte, culturi, metode și tehnici. Proiect finanțat din POSDRU, 2011. On-line: <http://www.ccisalaj.ro/proj/modul3.pdf> (vizitat 02.02.2016).
16. Zamfir, Ana-Maria, Lungu, Eliza-Olivia, Mocanu, Cristina. Studiul comportamentului de antreprenoriat în rândul absolvenților de învățământ superior din 13 țări europene. În: *Economie teoretică aplicată*. Volumul XX (2013), nr. 11 (588), p. 35-43.
17. Антонова, Н. В., Иванова, Н. Л. Проблемы подготовки специалистов-психологов для работы в бизнесе. Психологические проблемы современного бизнеса. [Текст] сб. Науч. Ст. / под ред. В. А. Штроо, Н. Л. Ивановой, Н. В. Антоновой. Гос. ун-т Высшей школы экономики, 2011, стр. 16-22.
18. Бычева Елена. Формирование психологического мышления студентов психологов. Диссертация на соискание учёной степени доктора психологии. Chișinău. 2015. 244 с.
19. Вачков, И. В. Некоторые проблемы подготовки практических психологов. Национальный психологический журнал, 2007. nr. 1, стр. 102-106.
20. Волошина Т. А. Формирование предпринимательских качеств будущего учителя в процессе интерактивного обучения [Текст] / Т. А. Волошина // Молодой ученый. 2010. №12. Т.2. С.
21. Краснощеченко, И. П.. Профессиональная подготовка будущих психологов ориентированная на региональный рынок труда. Психология в вузе, 2012, nr. 5, стр. 5-17.
22. Пономарева, М. А.. Формирование предпринимательской компетентности у будущих руководителей. On-line: <http://elib.bsu.by/bitstream>
23. Пряжников, Н. С.. Проблемы подготовки и переподготовки психологов-профконсультантов в современных условиях. Психологическая наука и образование, 2003, nr. 1, стр. 59-65.
24. Рабесон, М. Д.. Профессиональная подготовка психологов в системе высшего образования: проблемы и перспективы. Вестник МГЛУ, 2010, Выпуск 7, стр. 93-104.

Primit 20.01.16